

Anlaşmalı Boşanma Dâvalarında Talep Edilmeyen İştirak Nafakasının Sonradan Talep Edilmesi^(*)

Subsequent Demand of Child Support that was not Claimed in Advance in Consensual Divorce Cases

Dr. Öğr. Üyesi Ece KARADUMAN MERCAN^(**)

Öz:

Anlaşmalı boşanma; her iki eşin de boşanmanın finansal neticeleri ve çocukların durumu konularında mutabık kalmaları ya da aralarındaki bu anlaşmayı hâkimin değiştirmesi durumunda değişikliği uygun bulmaları koşuluyla en az bir yıl sürmüş olan evliliklerini mahkeme kararı ile sona erdirmeleridir. Anlaşmalı boşanmak üzere mahkemeye başvurulduğunda, iştirak nafakası ile ilgili bir anlaşma yapılmış olmasa da gerekiyorsa hâkim uygun bir miktar nafaka takdir etmelidir. Somut olayda farklı olasılıklarla da karşılaşılabilir: Velâyet hakkını fiilen kullanan taraf çocuğu için nafaka istemediğini açıkça ifade edebilir; çocuğun bakımı ve eğitimi için nafaka ihtiyacı sonradan ortaya çıkabilir; miktar belirterek nafaka isteminde bulunmuş olabilir... Önemli bir tartışma konusu, iştirak nafakasının arabuluculuğa elverişli olup olmadığıdır. Bu noktada mevcut düzenlemelerin savunulacak görüş ile uyumluluğu da göz ardı edilmemelidir.

Anahtar Kelimeler:

Anlaşmalı Boşanma, İştirak Nafakası, Kamu Düzeni, Velâyet, Arabuluculuk.

Abstract:

Consensual divorce is putting an end to a marriage union which has lasted at least one year, by court decision provided that the spouses agree on both "the financial consequences" and "the legal consequences of divorce regarding the children". Also, the parties should not show any objection in anyway in case the judge makes a change in the agreement made by them. In case an application is made to the court for a consensual divorce, despite there is no agreement regarding the child support for custodial parent, the judge should determine an appropriate amount of child support payment, if necessary. In a specific case, different possibilities may be encountered: The party which will actually hold the custody of the child may clearly state that they do not want alimony for their child; the need for alimony for the child's care and education may arise later; a request for alimony may have been made by specifying the amount... The significant issue of discussion is whether child support is suitable for mediation or not. At this point, the compatibility of existing regulations with the view to be defended should not be ignored.

Keywords:

Consensual Divorce, Child Support, Public Order, Custody, Mediation.

^(*) Makale hakem denetiminden geçmiştir.

Makale Geliş Tarihi: 08.05.2024 - Makale Kabul Tarihi: 03.07.2024.

^(**) Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Adalet Programı, Öğretim Üyesi, Ankara - Türkiye,

E-posta: ekaraduman@baskent.edu.tr,

Orcid No: <https://orcid.org/0000-0001-7076-2789>.

GİRİŞ

Anlaşmalı olarak boşanan taraflar, boşanmanın finansal neticeleri ile çocukların durumu üzerinde mutabakat sağlamışlardır. Hâkim tarafları bizzat dinlemiş, iradelerini özgürce açıkladıklarına kanaat getirerek taraflar arasındaki anlaşmayı uygun görmüştür ya da anlaşmada tarafların ve çocukların menfaatlerini gözetecek değişiklikler yapmış, taraflar da bu değişiklikleri kabul etmişlerdir (4721 sayılı Türk Medeni Kanunu' m.166/3). Tarafların iradeleriyle yön verebilecekleri ancak yalnızca kendilerinin tasarrufu altında bulunmayan hususlar üzerinde anlaşmaları, buna karşın koşullarda sonradan meydana gelebilecek değişiklikleri öngörememiş olmaları, isteme bağlı kalemlerde olduğu kadar büyük önem arz etmez. İştirak nafakası da boşanmanın tarafların istemine bağlı olmayan bir sonucudur. Zira, gerektiği takdirde hâkim, çocuğu ana babasına karşı dahi korumak durumundadır.²

I. GENEL OLARAK ANLAŞMALI BOŞANMA

Anlaşmalı boşanma;³ eşlerin, boşanmanın finansal neticeleri ile çocukların durumu konularında mutabık kalmaları ya da aralarındaki bu anlaşmayı hâkimin değiştirmesi durumunda değişikliği uygun bulmaları koşuluyla en az bir yıl sürmüş olan evliliklerini mahkeme kararı ile sona erdirmeleridir.⁴

Tanımdan da anlaşılacağı üzere, boşanma “anlaşmalı”⁵ dahi olsa mahkeme kararıyla gerçekleşecek, hâkim tarafların anlaşmasında değişiklik yapabilecektir. Şayet hâkim anlaşmada değişiklik yapmış ancak taraflar bu değişikliği uygun bulmamışlarsa boşanma anlaşmalı olarak gerçekleşemeyecektir. “Anlaşmalı boşanma”nın şartları Türk Medeni Kanunu m.166/3’te hükme bağlanmıştır.

¹ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK, No. 4721, RG 08.12.2001, S. 24607).

² Ömer Uğur Gençcan, İstanbul Barosu Staj Eğitim Merkezi Cumartesi Forumları: Aile Mahkemelerinde 6100 Sayılı Yasa Uygulamaları, 1. B., İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2013, s. 15-34, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/Yayinlar/Kitaplar/doc/cmtfrmrejim.pdf> (Erişim Tarihi: 27.12.2023), s. 28 vd.

³ Gürsoy, “*anlaşma suretiyle boşanma*”yı tanımlarken eşlerin özgür iradelerini ön planda tutmaktadır: Kemal Tahir Gürsoy, “Eşlerin Anlaşması Suretiyle Boşanma”, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975, C. 2, Boşanma Hukuku Haftası, Ankara 1977, s. 127-163, <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/10324/ellinci%20y%C4%B1%20arma%C4%9Fan%C4%B1%202.cilt.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 03.03.2024), s. 127.

⁴ Tanım, TMK m.166/3 hükmü dikkate alınarak yapılmıştır.

⁵ Gençcan; anlaşmanın sona erdirilmesi, değiştirilmesi ve benzeri hallerde, bu dâvanın aslında anlaşmaya bağlı olmadığı gözlemlenebileceğini ifade ederek “anlaşmalı boşanma” ifadesinin isabetli olmadığı tespitinde bulunmuştur. Örneğin; Gençcan’a göre “... *eşler anlaşmalı boşanmayı sonlandırma konusunda eşler arasındaki silahların eşitliği ilkesinin doğal bir sonucu olarak eşit hak ve yetkilere sahiptir. Oysa Yargıtay sadece harcı yatıran eşe diğer bir ifadeyle adını sola yazdıran eşe bu hak ve yetkiyi vermektedir.*”: Ömer Uğur Gençcan, “Anlaşmalı Boşanma Davalarında “Anlaşma” Aldatmacası”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Mart-Nisan 2012, Y. 24, S. 99, s. 303-310, http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1163.pdf (Erişim: 19.12.2015), s. 304.

Anlaşmalı boşanmanın çekişmeli yargı işi mi çekişmesiz yargı işi mi olduğu konusu doktrinde tartışmalıdır.⁶ “Çekişmeli yargı, dava ile başlayan bir süreci; davanın çeşitli aşamalarını, tarafların ve mahkemenin görev, yetki ve haklarını ve karar verilmesi ile karara karşı kanun yollarına başvurulması yol ve usullerini içermektedir”.⁷ “Mahkemelerin, tipik uyumsuzluk çözme faaliyetine dahil olmayan (...) işlerine ‘çekişmesiz yargı’ adı verilmektedir”.⁸ Çekişmeli yargı - çekişmesiz yargı nitelendirmesinde bulunurken kullanılacak, çekişmesiz yargının 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.382’de sayılan ve doktrinde de üzerinde durulan üç ölçütü vardır:⁹ Bunlardan ilki, “ihtilâf (çekişme) yokluğu”dur ancak ihtilâflı olmasına rağmen çekişmesiz yargı kapsamına giren işler de vardır. İkincisi, ilgililerin özel hukuk kişilerine karşı yöneltebilecekleri subjektif haklarının bulunmamasıdır. Buna örnek olarak velâyet hakkının kaldırılması¹⁰ verilebilir. Çekişmesiz yargıda, ihtilâf hâlinde olan iki taraf mevcut değildir;¹¹ ilgilinin/ilgili-

⁶ Akıntürk/Ateş’e göre, boşanma dâvalarında mutlaka bir dâvalı taraf olacağı için çekişmeli yargı türü söz konusu olur. Anlaşmalı boşanma dâvaları da aynı yargı türüne dâhildir: Turgut Akıntürk/Derya Ateş, Türk Medenî Hukuku Aile Hukuku, 21. B., C. 2, İstanbul 2019, s. 270.

Basım’a göre, “eşlerin boşanma yönündeki ortak iradelerinin ne şekilde somutlaştığına bakılmaksızın burada uyumsuzluk yokluğu ölçütüne göre bir çekişmesiz yargı işi bulunmaktadır.”: Aybüke Basım, “Anlaşmalı Boşanma Bir Çekişmesiz Yargı İşidir mi?”, Adalet Dergisi, Y. 2022, S. 69, s. 513-554, <https://pdf.trdizin.gov.tr> (Erişim: 09.06.2024), s. 549.

Çekişmesiz yargı işi görüşü için bkz.: Nevzat Özdemir, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul 2003, <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/37849.pdf> (E.T.: 21.03.2021), s. 145 vd.; Bilge Öztan, Aile Hukuku, 6. B., Ankara 2015, s. 699, 700; Ali Cem Budak, “Türk Hukukunda Çekişmesiz Yargı”, Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı IV, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 108, 1. B., Ankara 2006, s. 128-187, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/mu-2005-327.pdf> (Erişim Tarihi: 19.12.2015), s. 144; Helin Neval Tekin, Anlaşmalı Boşanma, 1. B., Ankara 2019, s. 71.

⁷ Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz/Emel Hanağası, Medenî Usul Hukuku, Güncellenmiş 8. Baskı, Ankara 2022, s. 77.

⁸ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 78.

⁹ Çekişmesiz yargının ölçütleri için bkz.: Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 79 vd.; Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özkes, Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, 9. B., İstanbul 2021, s. 33 vd.; L. Şanal Görgün/Levent Börü/Mehmet Kodakoğlu, Medenî Usûl Hukuku, 10. B., Ankara 2021, s. 66 vd.; Murat Atalı/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan, Medenî Usûl Hukuku, B. 5, Ankara 2022, s. 593 vd.

¹⁰ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK, No. 6100, RG 04.02.2011, S. 27836) m.382/2-(b/13)’de “velâyetin kaldırılması...”, “Aile hukukundaki çekişmesiz yargı işleri”nden biri olarak sayılmıştır. TMK m.348’in başlığı da “velâyetin kaldırılması”dır. Çalışmamızda bu terimi “velâyet hakkının kaldırılması” şeklinde ifade etmemizin sebebi, kaldırılan velâyetin tanıdığı haklar olması, borçların ise devam etmesidir. Selâhattin Sulhi Tekinay, Türk Aile Hukuku, 7. B., İstanbul 1990, s. 279, 280; Selma Çetiner, “Velâyet Müessesesinin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Niteliği”, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2017, C. 19, Özel Sayı, s. 25-46, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/2-SELMA-CETINER.pdf> (Erişim Tarihi: 19.03.2021), s. 38 vd.; Mehmet Hamzaçebi, Boşanma Öncesi ve Sonrasında Nafaka, Yargıtay Dergisi Temmuz 2000, s. 359-391, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/td/temmuz2000.pdf> (Erişim Tarihi: 22.03.2021), s. 380.

¹¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 79 vd.; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s. 66 vd. Benzer yönde: Pekcanitez/Atalay/Özkes, s. 33 vd.; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s. 66 vd.; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 593 vd.

lerin¹² istemi¹³ söz konusudur. Ancak hâkim, ilgililerin istemleriyle bağlı olmayıp re'sen harekete geçer.¹⁴ Bu ise üçüncü ölçüttür. Buna karşın, hâkim tarafından re'sen harekete geçiliyor olması da, çekişmesiz yargı nitelendirmesi için tek başına yeterli değildir.¹⁵ Nitelendirmede bulunulurken her üç ölçüt birlikte dikkate alınmalıdır. Üç ölçütü sağlamamasına rağmen kanunun çekişmesiz yargı işi olarak nitelendirdiği işler yine de bu vasfa sahiptir.¹⁶

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 382. maddesinde hangi işlerin çekişmesiz yargı işi sayıldığı hükme bağlanmış olup "*Aile hukukundaki çekişmesiz yargı işleri*" içerisinde anlaşmalı boşanma sayılmamıştır. Kanun'un 382. maddesinde, çekişmesiz yargı işlerinden belli başlılarının sayıldığı söylenebilir.¹⁷

Yargıtay'ın bazı kararlarında belirtildiği gibi, anlaşmalı boşanmaya ilişkin karar kesinleşinceye kadar tarafların yapmış oldukları düzenlemeleri içeren irade beyanlarından dönmeleri mümkündür. Bu durumda anlaşmalı boşanma dâvası çekişmeli olarak devam etmelidir.¹⁸ Anılan kararlarda, anlaşmalı boşanma için açık bir şekilde çekişmesiz yargı işi nitelendirmesi yapılmamıştır. Buna karşın, anlaşmalı boşanma dâvasının çekişmeli olarak devam edeceği durumlardan söz edilmesi, söz konusu durumların dışında bu dâvanın çekişmeli nitelikte olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Yargılamaya hâkim olan ilkelerden biri, tasarruf ilkesidir. Taraflardan birinin istemi bulunmadıkça hâkimin bir dâvayı re'sen inceleyip karara bağlayamayacağı kuralı, tasarruf ilkesi gereğidir (Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.24/1). Bireylerin karşılıklı hak ve yükümlülükleri, diğer bir deyişle çekişmesiz yargılamanın çekişmeli işleri söz konusu olduğunda, tasarruf ilkesi uygulanır. Boşanmadan sonra re'sen hükmolunan iştirak nafakası, tasarruf ilkesinin istisnasını teşkil etmektedir. Ekonomik açıdan zayıf tarafın sosyal güvence altına alınmasında kamu menfaati vardır.¹⁹

¹² Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 34; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 79 vd.; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s. 66 vd.; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 593 vd.

¹³ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 79; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s. 66; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 593 vd.

¹⁴ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 79 vd.; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s. 67; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 594 vd.

¹⁵ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 33.

¹⁶ Benzer yönde: Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 595.

¹⁷ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 35; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 80; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s. 65; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 593.

¹⁸ Yargıtay 2. HD., E. 2014/16819, K. 2015/3251, T. 02.03.2015: Kazancı, (Erişim Tarihi: 20.03.2021); Yargıtay HGK., E. 2017/2-1941, K. 2019/475, T. 18.04.2019: Kazancı, (Erişim Tarihi: 20.03.2021).

¹⁹ "E. Schilken, *Çekişmesiz Yargıya İlişkin Usul İlkeleri*, 7.Ekim.2004 tarihinde İ.Ü.H.F.'de verilmiş olan konferans metni (çeviren, N.Deren-Yıldırım)", s. 8, dn. 25 (Kamil Yıldırım, "Alman Hukukunda Çekişmesiz Yargı, Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı IV", Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 108, 1. B., Ankara 2006, s. 18-48, <http://tbyyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/mu-2005-327.pdf> (Erişim Tarihi: 19.12.2015), s. 34'ten naklen).

A. Anlaşmalı Boşanmanın Şartları

Çalışmanın başında “anlaşmalı boşanma”yı tanımlarken ifade edilmiş olduğu üzere, eşlerin boşanmanın sonuçlarına ilişkin olarak anlaşmış olmaları evliliğin sona ermesi için yeterli değildir; mahkeme kararının da varlığı gerekir.

Anlaşmalı boşanmanın şartları Türk Medeni Kanunu m.166/3'te hükme bağlanmıştır. Asgari bir yıldır evli olan kişilerin mahkemeye beraber başvurmaları veya eşlerden birinin, diğer eşin açmış olduğu dâvayı kabul etmesi hâlinde evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı kabul edilir (Türk Medeni Kanunu m.166/3,c.1). Doktrinde, hâkimin takdir yetkisini ayrılığa hükmetmek yönünde kullanamayacağı görüşü hâkimdir.²⁰ Anlaşmalı boşanmada, taraflar arasındaki anlaşmanın geçerliliği için belirli bir şekil şartı aranmaz; ancak anlaşma sözlü ise zapta geçirilmesi gerekir.²¹

Türk Medeni Kanunu m.166/3'te geçen, evliliğin asgari bir yıl sürme şartının hangi an itibariyle gerçekleşmiş olmasının dâvanın reddedilmemesi için yeterli olduğu konusu tartışmalıdır. Doktrindeki bir görüşe göre,²² Yargıtay'ın önem arz eden iki kararı²³ emsal gösterilerek, anlaşmalı boşanma dâvasının bir yıllık süre dolmadan açılması durumunda usûl ekonomisi nedeniyle dâvanın reddedilmemesi,²⁴ tarafların, verilecek süre içerisinde kanıtlarını bildirmeleri ve evlilik birliğinin temelinden sarsılıp sarsılmadığının araştırılması gerektiği savunulmuştur. Usûl ekonomisi gereği, bir yılın dolmasına kısa süre kalmışsa, duruşma tarihi bir yıllık sürenin dolmasından sonrasına verilebilmelidir²⁵ ya da en azından boşanmaya hükmedildiği celse tarihi itibariyle evliliğin bir yıl sürmüş olması yeterli görülmelidir.²⁶ Yargıtay ise,²⁷ dâvanın açıldığı tarihte evliliğin asgari bir yıl sürme şartı gerçekleşmediği takdirde

²⁰ Mustafa Dural/Tufan Ögüz/Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku C. 3 Aile Hukuku, 11. B., İstanbul 2016, s. 125. Aynı yönde: Öztan, Aile Hukuku, s. 699.

²¹ Öztan, Aile Hukuku, s. 694 vd.; Öz Seçer, “Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. 7, S. 2, s. 259-286, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/417812> (Erişim Tarihi: 22.03.2021), s. 265; Akıntürk/Ateş, s. 271. Protokolün duruşma tutanağına geçirilmesinin ve hükümde belirtilmesinin yeterli olduğu hususunda bkz.: Mehmet Erdem/Aslı Makaracı Başak, Aile Hukuku, 2. B, Ankara 2024, s. 138. Sözlü anlaşmanın zapta geçirilmesinin yeterli olduğu hususunda bkz.: Dural/Ögüz/Gümüş, s. 121 vd. Kılıçoğlu'na göre, anlaşmalı boşanmak isteyen taraflar yazılı şekilde “*anlaşma protokolü*” hazırlamalı ve imzalamalıdır. Buna karşın, taraflar duruşma esnasında anlaşmalarını zapta geçirip imzalayabilirler: Ahmet M. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, 6. Bası, Ankara 2022, s. 113.

²² İzzet Doğan, “Anlaşmalı Boşanma”, İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2007, C. 81, S. 5, s. 1933-1943, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/Yayinlar/Dergi/doc/ibd20075.pdf> (Erişim Tarihi: 06.04.2024), s. 1935.

²³ Yargıtay 2. HD., E. 12360, K. 13465, T. 10.12.1997 ve E. 11547, K. 12959, T. 28.11.1997.

²⁴ Aynı yönde: Özdemir, s. 154 vd.

²⁵ Erdem/Makaracı Başak, s. 136.

²⁶ Bilâl Köseoğlu/Köksal Kocaağa, Aile Hukuku ve Uygulaması, 1. B., Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 163, Ankara 2009, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/ah-2009-203.pdf> (Erişim Tarihi: 27.08.2022), s. 136.

²⁷ Aynı yönde: Mehmet Akif Tutumlu, Boşanma Yargılaması Hukuku, 2. B., C. 2, Ankara 2009, s. 1043.

ret kararı verilmesi gerektiği kanaatinde olmakla birlikte aksi yönde bazı kararlar da vermiştir.²⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin vermiş olduğu bir kararda, bir yıllık sürenin dolmamış olduğunun tespiti üzerine, dâva Türk Medeni Kanunu m.166/1'e göre görülmeye devam etmiştir.²⁹

Anlaşmalı boşanmaya hükmedebilmesi için hâkim, evliliğin asgari bir yıl sürmüş olma şartına ilâveten tarafları bizzat dinlemeli;³⁰ iradelerini özgürce açıkladıklarına kanaat getirmeli; boşanmanın finansal neticeleri ve çocukların durumu hakkında tarafların kabul ettikleri düzenlemeyi uygun bulmalıdır (Türk Medeni Kanunu m.166/3,c.1-2).³¹ Hâkimin, taraflar ile çocukların menfaatlerini dikkate alarak anlaşmada değişiklik yapması mümkündür. Yapılacak bu değişiklikleri taraflar da kabul ettikleri takdirde boşanmaya hükümlenir. Bu durumda, tarafların ikrarının hâkimi bağlamayacağına dair hüküm uygulanmaz (TMK m.166/3).

Hâkim tarafların yapmış oldukları anlaşmanın içeriğinin kesin hükümsüzlük sebebi taşıyıp taşımadığını re'sen araştıracaktır.³² Zira bu aşamada, özellikle kamu düzeninden olan, dolayısıyla da içeriğe hâkimin müdahalesinin gerekebileceği iş-tirak nafakası, velâyet gibi konular gündeme gelmektedir.

Anlaşmalı boşanmanın şartlarının sağlandığı durumlarda evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı kabulü karinedir.³³ Bu nedenle hâkim aksi bir durumun var olup olmadığını araştırma yetkisine sahip değildir.³⁴

Anlaşmalı boşanma dâvasında, taraflar arasında uyuşmazlık meydana geldiği takdirde, dâvayı ıslaha gerek kalmadan taraflara dayandıkları vakialara ve delille-

²⁸ Köseoğlu/Kocaağa, (Erişim Tarihi: 27.08.2022), s. 136.

²⁹ Yargıtay 2. HD., E. 2014/18433, K. 2015/2645, T. 24.02.2015: Yargıtay - Karar Arama (Erişim Tarihi: 30.01.2022).

³⁰ Anlaşmalı boşanma için hâkimin bizzat tarafların kendilerini dinlemesi gerekir. Hâkim, taraf vekillerini dinlemekle yetinemeyeceği gibi, kendisi dışında birinden de tarafları dinlemesini isteyemez. Taraflar birlikte ya da birbirlerinden ayrı olarak dinlenebilir. Her koşulda hâkimin bu görüşmeyi za-bit ile belgelendirmesi gerekir: Dural/Öğüz/Gümüş, s. 121. Asilin dinlenmeden vekilinin beyanına istinaden anlaşmalı boşanmaya hükmedilmemesi gerektiğine ilişkin olarak bkz.: Yargıtay 2. HD., E. 2006/10410, K. 2006/17033, T. 06.12.2006, Kazancı (Erişim Tarihi: 21.03.2021).

³¹ Anlaşmalı boşanmanın şartları için bkz.: Öztan, Aile Hukuku, s. 692; Kılıçoğlu, s. 111 vd.; Akıntürk/Ateş, s. 269 vd.; Tekinay, s. 194 vd.

³² Benzer yönde: Öztan, Aile Hukuku, s. 696.

³³ Akıntürk/Ateş, s. 269.

Kesin karine: Öztan, Aile Hukuku, s. 699.

Geçimsizlik karinesi: Kılıçoğlu, s. 108.

Tekinay'a göre: "... karşılıklı rıza, temelden sarsılmanın sadece bir karinesi ise, (...) bu karineyi meydana getiren ikrarların hakimi bağlamaması ve aksinin ispatına imkân verilmesi gerekirdi. Kaldı ki bir taraftan, karşılıklı rıza ile boşanma isteyen tarafları hâkimin bizzat dinlemesi ve onların, iradelerini serbestçe açıklayıp açıklamadıklarını araştırması şart kılınırken, öbür taraftan ikrarın hâkimi bağliyaacağı anlamına gelen bir kanun hükmü getirmek, kanımızca açık bir çelişkidir.": Tekinay, s. 195. Tekinay'ın bahsi geçen görüşüne bir başka atıf: Akıntürk/Ateş, s. 272.

³⁴ Bilge Öztan, Medenî Hukuk'un Temel Kavramları, 39. B., Ankara 2014, s. 473.

re ilişkin dilekçelerini sunmaları için süre verilmesi; dâvanın, çekişmeli boşanma dâvasına re'sen dönüşmesi, usûl ekonomisi açısından daha uygundur.³⁵

Anlaşmalı boşanma için tarafların, boşanmanın finansal neticeleri ile çocukların durumu konusunda mutabık kalmaları gerektiği noktasında, tarafların istemlerine bağlı olan ve olmayan hususlar üzerinde durulması gerekir.

B. Anlaşmalı Boşanma Dâvalarında İsteğe Bağlı Olan ve İsteğe Bağlı Olmayan Hususlar

Boşanma dâvalarında, tazminat ile yoksulluk nafakasına hâkim re'sen hükmetmez. Bunlar, ön inceleme safhası sona erene kadar Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirlenen usûller çerçevesinde istenebilir. Dâva dilekçesi, cevap dilekçesi, cevaba cevap dilekçesi, ikinci cevap dilekçesi ile talep edilmeyen yoksulluk nafakası, ön inceleme duruşmasında ancak karşı taraf gelmezse serbestçe istenebilir. Yargıtay kararında³⁶ da belirtildiği gibi, "*ilk defa ön inceleme duruşmasında ileri sürülen yoksulluk nafakası isteği, talep sonucunun genişletilmesi niteliğindedir*". Bu noktada belirtmek gerekir ki; ıslah imkânı mevcuttur. Bunun yanı sıra Türk Medeni Kanunu m.178 hükmünü de göz ardı etmemek gerekir. "İsteğe bağlı olmayan" hususlarda ise durum farklıdır. Örneğin; iştirak nafakası, tedbir nafakası, tahkikatın her safhasında gündeme gelebilir. İştirak nafakasına ilişkin olarak hâkim, çocuğun güvenliği ve üstün yararını gözetir; idrak gücüne sahip çocuğu dinler ve taleple bağlı olmaksızın karar verir.³⁷ Zira hâkim, çocuğu ana babasına karşı da korur.³⁸

Türk Medeni Kanunu m.178 uyarınca, "*evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmele zamanaşımına uğrar*". Bu hüküm ile tarafların, boşandıktan yıllar sonra tazminat veya yoksulluk nafakası talebiyle karşı karşıya gelmelerinin önüne geçmek istenmiştir.³⁹

II. GENEL OLARAK İŞTİRAK NAFAKASI

İştirak nafakasına ilişkin düzenleme Türk Medeni Kanunu'nda yer almaktadır ancak bu ifade Kanun'da kullanılan bir ifade değildir; doktrinde ve yargı kararlarında geçer.

³⁵ Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Hukuki Müzakere Toplantıları 06-09 HAZİRAN 2013 - İSTANBUL, s. 1-8, <http://hmt.hsyk.gov.tr/konular/adli-yargi/ozel-hukuk/7-aile-hukuku/2.pdf> (Erişim Tarihi: 19.12.2015), s. 3.

³⁶ Yargıtay 2. HD.'nin, E. 2012/16941, K. 2013/6052, T. 07.03.2013 sayılı kararı.

³⁷ İştirak nafakasının talebe bağlı olmamasına ilişkin olarak bkz.: Öztan, Aile Hukuku, s. 759, 796; Berki, s. 188; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 144; Gençcan, Aile Mahkemeleri, (Erişim Tarihi: 27.12.2023), s. 28. Benzer yönde: Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, Aile Hukuku, 3. B, İstanbul 1986, s. 393.

³⁸ Gençcan, Aile Mahkemeleri, (Erişim Tarihi: 27.12.2023), s. 28-30.

³⁹ TMK m.178'in-madde-gerekçesi: https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_1.pdf (Erişim Tarihi: 16.12.2015).

A. İştirak Nafakasının Tanımı

Çocuğun velâyeti kendisine verilmeyen taraf için malî yükümlülükler devam eder.⁴⁰ Uygulamada, çocuğu kendisine bırakılmayan tarafın, onun bakımı ve yetiştirilmesi için ödeyeceği nafakaya mahiyetine de uygun olarak *iştirak nafakası* denmiştir.⁴¹

Boşanma ya da ayrılık kararı olmadığı müddetçe iştirak nafakası söz konusu olmaz.⁴² İştirak nafakası istemi, velâyet istemini de ihtiva eder.⁴³

Velâyet kamu düzenine ilişkin olduğu için bu konu ile ilgili hüküm re'sen kurulur.⁴⁴ Velâyetin, kendisine bırakıldığı ana veya babadan alınamayacağını düşünmek yanlış olur. Zira söz konusu kişinin, kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getiremediği durumlarda velâyet değiştirilebilmektedir. Velâyet değişikliği yapılacaksa, çocuğun menfaatine aykırılık teşkil etmeyecek şekilde yapılması gerekir (TMK m.324/3).

Boşanma kararı kesinleşene kadar verilen nafaka, iştirak nafakası değil tedbir nafakasıdır.⁴⁵

⁴⁰ Tekinay, s. 279, 280. Benzer yönde: Feyzioğlu, s. 389; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 144.

⁴¹ Akıntürk/Ateş, s. 316.

"... *Binaenaleyh çocuk kendisine verilmemiş olan taraf bir nafaka ödeyecektir. Bu nafakaya, mahiyetine de uygun düşecek biçimde «iştirak nafakası» denilmektedir...*": Turgut Akıntürk, "Boşanmanın Hukukî Sonuçları", Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975, C. 2, Boşanma Hukuku Haftası, s. 175-204, Ankara 1977, <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/385.pdf> (Erişim Tarihi: 14.12.2015), s. 202.

⁴² Şakir Kaleli, "Nafaka Davaları", Yargıtay Dergisi Ocak Nisan 1978, s. 115-131, www.yargitaydergisi.gov.tr/journalContent/12 (Erişim Tarihi: 07.04.2024), s. 124.

Ancak doktrinde tam olarak bu şekilde ifade edilmek yerine daha ziyade boşanmanın bir sonucu olan velâyet kavramı ya da bu kavrama karşılık gelen ifadeler üzerinden iştirak nafakası ele alınmaktadır: Aydın Zevkililer/M. Beşir Acabey/K. Emre Gökyayla, Zevkililer Medeni Hukuk: Giriş, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 5. B, Ankara 1997, s. 983 vd.; Akıntürk/Ateş, s. 316.

⁴³ Canan Ruhi/Ahmet Cemal Ruhi, Nafaka Hukuku, 4. B., Ankara 2021, s. 72.

⁴⁴ Velayet, kamu düzenine ilişkindir: Öztan, Aile Hukuku, s. 696; Yargılamanın her safhasında dikkate alınması, kendiliğinden düzenleme yapılması, çocuğun üstün yararının aslolanması, herkesin ihbar edebilmesi, kullanılmasının sınırlanamaması, ana babadan başka kişilere tevdi edilememesi, kesin hüküm teşkil etmemesi, koruma kararı ile kaldırılmaması, kendiliğinden araştırma yapılması, velayetin kamu düzenine ilişkin olmasındandır: Ömer Uğur Gençcan, Aile Hukuku, Ankara 2011, s. 1531.

Anayasa Mahkemesi kamu düzeninin, "*toplumun huzur ve sükûnunun sağlanmasını, devletin ve devlet teşkilâtının muhafazasını hedef tutan her şeyi ifade ettiği, bir başka deyimle cemiyetin her sahadaki düzeninin temelini teşkil eden bütün kuralları kapsadığı*" kanaatindedir: Anayasa Mahkemesi Kararı E. 1963/128, K. 1964/8, T. 28/1/1964, RG 17.04.1964, S. 11685, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11685.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11685.pdf> (Erişim Tarihi: 10.11.2015), s. 2.

⁴⁵ Zevkililer/Acabey/Gökyayla, s. 956; Feyzioğlu, s. 355 vd.; Ömer Uğur Gençcan, Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, Ankara 2010, s. 1196.

Köprülü/Kaneti'ye göre, evlilik birliği devam ederken geçim ve bakım ödevinin yerine getirilmesi dolayısıyla da tedbir nafakası istenebilir: Bülent Köprülü/Selim Kaneti, Aile Hukuku, 2. B., İstanbul 1989, s. 127.

Velâyetin geçici tesisi hâlinde de tedbir nafakasına hükmolunması gündeme gelebilir: Özgecan Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, 1. B., İstanbul 2022, s. 26.

B. İştirak Nafakasında İstem ve Süre

İştirak nafakasına hükmedilmesi için velâyet ilişkisinin varlığı aranır: Boşanma dâvasının açıldığı tarihte ya da dâva devam ederken çocuğun ergin olmaması gerekir.⁴⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, iştirak nafakası almaktayken ergin olan çocuğun, nafakasının akıbetini ele aldığı bir kararında konu ile ilgili uygulamaya yer vermiştir. Kararda⁴⁷ bahsi geçtiği üzere: Çocuğun ergin olduğu tarihte⁴⁸ iştirak nafakası kendiliğinden sona erer. Ergin olduktan sonra eğitimine devam eden çocuğun yeni bir dâva açmak suretiyle nafaka istemesi mümkündür. İştirak nafakası, boşanma kararının kesinleştiği tarihten sonra işlemeye başlar. Türk Medeni Kanunu m.182 uyarınca ilamda hükme bağlanan söz konusu nafakanın alacaklısı müşterek çocuk değildir; velâyet hakkını haiz olan eştir. Çocuğun ergin olduğu tarihe kadar ödenmesi gerekip de ödenmeyen ve bu nedenle biriken nafaka alacağıının, velâyet hakkına sahip olan eş tarafından, çocuğun ergin olmasından sonra da takip edilmesi mümkündür.⁴⁹

İştirak nafakası, velâyetin fiilî olarak kullanılmasına bağlıdır.⁵⁰ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi bir kararında velâyet kendisinde olmadan çocuğa bakan tarafın iştirak nafakası isteminde bulunup bulunamayacağı konusu üzerinde durmuş; istemde bulunabileceğini ancak velâyet değiştirilmeksizin iştirak nafakasına hükümlenmesinin ardından çocuk, velâyetinde bulunduğu tarafın yanına döndüğü takdirde bu tarafın, nafakanın kaldırılmasını her zaman isteyebileceği yönünde hüküm tesis etmiştir.⁵¹

Taraflardan birinin ekonomik yönden iyi olması velâyetin değiştirilmesini gerektirmez. Bu yönde bir istemde bulunan tarafın, ödeyeceği iştirak nafakasını artırmaması uygun olur.⁵²

⁴⁶ Cyril Hegnauer: Berner Kommentar, Bd. II/2/2/1, Die Gemeinschaft der Eltern und Kinder, Die Unterhaltspflicht der Eltern, Art. 270-295 ZGB, Bern 1997, Art. 279-280, N. 140, 141 (K. Ali Sonat, "Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi - Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 1, s. 235-291, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/793377> (Erişim-Tarihi: 07.04.2024), s. 279, 280'den naklen).

⁴⁷ Yargıtay 12. HD., E. 2011/17148, K. 2012/3500, T. 14.02.2012: İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2012, C. 86, S. 4, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/dergi/doc/10.pdf> (Erişim Tarihi: 01.02.2022), s. 435, 436.

⁴⁸ Yargıtay 8. HD.'nin E. 2013/17156, K. 2014/6102, T. 03.04.2014 sayılı kararında, "... babanın çocuğuna bakma mükellefiyeti onun ergin olmasıyla sona erer..." ifadesi geçmektedir (Kazancı, Erişim Tarihi: 21.03.2021).

⁴⁹ Yargıtay 12. HD., E. 2011/17148, K. 2012/3500, T. 14.02.2012: İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2012, C. 86, S. 4, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/dergi/doc/10.pdf> (Erişim Tarihi: 01.02.2022), s. 435, 436.

⁵⁰ Yargıtay 3. HD., E. 2010/14433, K. 2010/16126, T. 11.10.2010: Yargıtay - Karar Arama (Erişim Tarihi: 29.04.2024).

⁵¹ Yargıtay 3. HD., E. 2010/14433, K. 2010/16126, T. 11.10.2010: Yargıtay - Karar Arama (Erişim Tarihi: 08.04.2024).

⁵² Bu konuda bkz.: Ömer Uğur Gençcan, "HMK Sonrasında Velâyetin Değiştirilmesi Davalarında Yargıtay Uygulaması", -İzmir-Barosu-Dergisi, -Ocak-2015, s. 143-180, <http://www.izmirbarosu.org.tr/IzmirBaro/pdf/yayinlar/2015-1.pdf> (Erişim Tarihi: 14.12.2015), s. 157; Feyzioğlu, s. 391.

C. İştirak Nafakasının Kapsamı

“Çocuğun bakım ve eğitim giderleri”, iştirak nafakası kapsamında yer alır (Türk Medeni Kanunu m.182/3,c.2). Yasal düzenlemenin lâfzından iştirak nafakasının kapsamının geniş olmadığı sonucuna varılmamalıdır; çünkü çocuğun “bakım”ı oldukça genel bir ifadedir. Çocuğun; yiyecek, giyim, barınma, sağlık,⁵³ istirahat, eğitim öğretim, harçlık, ulaşım giderleri nafakanın bu türünün kapsamını oluşturmaktadır.⁵⁴

Ana babanın, çocuğun bakım ve eğitim giderlerini nasıl paylaşacaklarına dair belirlemede bulunulurken, belirlemenin ihtiyaç kalemlerinin paylaşımı şeklinde değil, uygulanmasında sorun çıkmaması adına parasal olarak yapılmasında fayda vardır.⁵⁵ Belirlemede, tarafların ekonomik ve sosyal durumlarını da göz önünde bulundurmak gerekir.⁵⁶ “... Çocuğun yaşı, eğitim durumu, günün ekonomik koşulları ile genel ihtiyaçlar...”⁵⁷ nafakanın takdirinde önem arz eden diğer hususlardır.

İştirak nafakasının miktarının her yıl hangi oranda artış göstereceği taraflarca kararlaştırılabilir. Ancak kararlaştırılan oran, nafaka yükümlüsünü cezalandırmışçasına çok yüksek olmamalıdır. Belirlenen oran, nafaka yükümlüsünün fakirleşmesine, karşı tarafın ise zenginleşmesine sebebiyet verecek kadar yüksekse Türk Medeni Kanunu m.4 gereği hâkim takdir yetkisini hakkaniyete uygun olarak kullanmalıdır.⁵⁸ Yargıtay önüne gelen bu tür bir olayda hâkimin yıllık artışa

⁵³ “... Velayetin anne veya babadan yalnızca birinde olduğu durumlarda diğer taraf tıbbi müdahale sözleşmesinden doğan ücret borcuna hâkimin belirleyeceği iştirak nafakası ile katılır. Taraflar arasında önceden belirlenmiş bir iştirak nafakası varsa ve sonradan ortaya çıkan tedavi ücreti çok yüksekse bu durum hâkim tarafından dikkate alınmalı ve iştirak nafakası yeniden şartlara göre değerlendirilerek yükseltilmelidir...”: İlhan Gülel, “Tıbbi Müdahale Sözleşmesine Uygulanacak Hükümler”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 2, C. 1, S. 5 (20 Nisan 2011), s. 585-644, <https://pdf.trdizin.gov.tr> (Erişim Tarihi: 08.04.2024), s. 620.

⁵⁴ Gençcan, Tazminat ve Nafaka, s. 1196, 1197. Örneklerden bazıları için bkz.: Köprülü/Kaneti, s. 200; Ebru Ceylan, “İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2017, S. 133, s. 299-324, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-133-1702> (Erişim Tarihi: 15.06.2024), s. 323; Sırma, s. 38 vd.

⁵⁵ Ramazan Karakaya, “Aile Mahkemelerinde Güncel Sorunlar”, Hukuk Merceği 12: Konferanslar ve Paneller 25 Nisan 2008 - 24 Temmuz 2008, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2010, <https://ankarabarosu.org.tr/serve/file/6b95a8ba-80d8-11eb-9d0c-10050145887d/hm12.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2024), s. 157. Konu ile ilgili bir karar için bkz.: Yargıtay 3. HD., E. 2013/796, K. 2013/4401, T. 14.03.2013: Kazancı (Erişim Tarihi: 21.03.2021).

⁵⁶ Karakaya, (Erişim Tarihi: 14.04.2024), s. 157. “Yargıç (...) ana babanın parasal durumlarını da göz önünde tutar.”: Zevkililer/Acabey/Gökyayla, s. 986; “... ekonomik ve mali gücü...”: Kılıçoğlu, s. 153; “... malî gücü...”: Tekinay, s. 280; Akıntürk/Ateş, s. 316; Dural/Öğüz/Gümüüş, s. 144; Feyzioğlu, s. 389; “... tarafların geliri, ödeme gücü...”: Öztan, Aile Hukuku, s. 759; “... malî durumu...”: Köprülü/Kaneti, s. 200.

⁵⁷ Yargıtay HGK., E. 2012/1344, K. 2013/517, T. 17.04.2013: Yargıtay - Karar Arama (Erişim Tarihi: 07.02.2022).

⁵⁸ Yargıtay HGK., E. 2017/3-1513, K. 2019/1182, T. 14.11.2019: Kazancı (Erişim Tarihi: 20.03.2021).

ilişkin takdir yetkisini, ÜFE-TÜFE'ye göre belirlemesi yönünde karar vermiştir.⁵⁹ Türk Medeni Kanunu m.4 kapsamında hâkimin takdir yetkisini hakkaniyete uygun olarak kullanması gerekliliği, etkisini yalnızca nafakanın yüksek belirlenmesinde değil, tarafların “*sosyal ve ekonomik durumlarına, nafakanın niteliğine, günün ekonomik koşullarına*”,⁶⁰ çocuğun ihtiyaçlarına göre düşük belirlenmesi durumunda da göstererek temyizde bozmayı gerektirebilir.⁶¹ Ancak iştirak nafakası temyiz edilmemişse/istinaf kanun yoluna başvurulmamışsa, nafaka borçlusu lehine miktar açısından usulî kazanılmış hak oluşmuş olur.⁶²

İştirak nafakasına hükmolunduktan sonra zaman içinde koşulların değişmesi söz konusu olabilir. Bu durumda hâkim, talebe istinaden nafakanın miktarını tekrar tayin eder ya da kaldırılmasına hükmeder (Türk Medeni Kanunu m.331).

III. ANLAŞMALI BOŞANMA DÂVASI İLE TALEP EDİLMEMİŞ İŞTİRAK NAFKASININ SONRADAN TALEP EDİLMESİ

Tarafların anlaşmalı boşanmaları durumunda birbirleriyle yapmış oldukları protokol, hukukî niteliği açısından Türk Medeni Kanunu hükümlerine dayanmaktadır. Söz konusu protokolün tâbi olduğu hükümler ise sözleşmeye ilişkin genel hükümlerdir. Dolayısıyla taraflar, kanunun öngördüğü sınırlar çerçevesinde özgür iradeleriyle sözleşme yapabilirler⁶³ (Türk Borçlar Kanunu⁶⁴ m.26-27).

Boşanma kararının kesinleşmesinden önce veya sonra iştirak nafakasının unsurları konusunda eşlerin yaptığı sözleşme hâkimin onayına sunulmamışsa ya da hâkim tarafından onaylanmamışsa hukukî sonuç doğurmaz.⁶⁵

Anlaşmalı boşanmak üzere dâva açan taraflar, iştirak nafakası ile ilgili anlaşma yapmamış olabilirler. Bu durumda hâkim uygun miktarda nafaka takdir et-

⁵⁹ Yargıtay HGK., E. 2017/3-1513, K. 2019/1182, T. 14.11.2019: Kazancı (Erişim Tarihi: 20.03.2021). Benzer yönde kararlara eserinde Kılıçoğlu da yer vermiştir: Kılıçoğlu, s. 154.

⁶⁰ Yargıtay 2. HD., E. 2021/6733, K. 2021/8104, T. 03.11.2021: Yargıtay - Karar Arama (Erişim Tarihi: 19.12.2021; Yargıtay 2. HD., E. 2021/6315, K. 2021/7317, T. 19.10.2021: Yargıtay - Karar Arama (Erişim Tarihi: 19.12.2021).

⁶¹ Yargıtay 2. HD., E. 2021/6848, K. 2021/8480, T. 11.11.2021: Yargıtay - Karar Arama, (Erişim Tarihi: 19.12.2021).

⁶² Temyize başvurulmamış olması yönünden: Yargıtay 2. HD., E. 2021/10607, K. 2022/5471, T. 08.06.2022: Kazancı (Erişim Tarihi: 31.10.2023). İstinafa başvurulmamış olması yönünden: Yargıtay 2. HD., E. 2022/436, K. 2022/2885, T. 24.03.2022: Kazancı (Erişim Tarihi: 01.11.2023).

⁶³ Anlaşmalı boşanma protokolü ile ilgili açıklamalar için bkz.: Yargıtay 3. HD., E. 2003/1941, K. 2003/2097, T. 04.03.2003: Kazancı (Erişim Tarihi: 22.04.2024). Türk Borçlar Kanunu'nun sözleşmeye ilişkin genel hükümlerinin boşanma anlaşmasına da uygulanacağına ilişkin olarak bkz.: Seçer, (Erişim Tarihi: 16.06.2024), s. 264.

⁶⁴ Türk Borçlar Kanunu (TBK, No. 6098, RG 04.02.2011, S. 27836).

⁶⁵ Genççan, Tazminat ve Nafaka, s. 1206. Yakın bir yorum: Seçer, s. 263. “... hâkimin (...) boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır...” (TMK m.166/3) hükmünde öngörülen gereklilikten de benzer bir sonuca varılabilir.

melidir.⁶⁶ Velâyet hakkına sahip taraf, çocuk için nafaka talebinin bulunmadığını açık bir şekilde ifade etmişse nafakaya hükmedilmeyebilir.⁶⁷ Ancak, tarafların iradelerini hâkim huzurunda, iştirak nafakası takdir edilmemesi yönünde açıklamaları durumunda dahi boşanma kararı kesinleştikten sonra, velâyetin kendisine verildiği tarafça, daha sonra iştirak nafakası isteminde bulunulması mümkündür.⁶⁸ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi velâyet altındaki küçüğün menfaatiyle bağdaşmayacak şekilde, henüz tahakkuk etmemiş iştirak nafakasından feragat edilip edilemeyeceğine ilişkin olarak bir Kararında,⁶⁹ bu tür bir feragatin geçersiz olduğu ve küçüğün erginliğine dek devam edecek nafakayı kapsamayacağı yönünde açıklamaya yer vermiştir. Nafakanın bu türü, her an doğan işleyen haklardan olma özelliğine sahiptir. Öyle ki dâvacı, çocuğu için nafaka istemediğini beyan etmişse ve boşanma kararı kesinleşmişse, kısa bir süre içerisinde iştirak nafakası istenmesi durumunda; protokol hükümlerine uyulmadığı, dâvanın dürüstlük kuralına uygun şekilde açılmadığı yönünde bir savunma getirilmiş olsa dahi mahkeme tarafından ana babanın ekonomik sosyal durumları ve küçüğün gereksinimleri göz önünde bulundurularak uygun bir nafakaya hükmedilmelidir.⁷⁰ Anlaşmalı boşanma kapsamında istenmemiş olsa da iştirak nafakası isteminin sonradan da ileri sürülebilmesinin sebebi Türk Medeni Kanunu m.182/3 hükmünün kamu düzeninden olmasıdır. Bu nedenle iştirak nafakasına hükmedilmesi tarafların taleplerine bağlı değildir.⁷¹

⁶⁶ Yargıtay 2. HD., E. 1998/11071, K. 1998/11334, T. 22.10.1998: Kazancı (Erişim Tarihi 21.03.2021); bkz. dn. 37. Uygun miktar belirlenirken göz önünde bulundurulabilecek hususlar için bkz.: Öztan, Aile Hukuku, s. 759; Akıntürk/Ateş, s. 316 vd.; Köprülü/Kaneti, s. 200 vd.; Kılıçoğlu, s. 153 vd.

⁶⁷ İştirak nafakasının çocuk için olması sebebiyle, feragat hakkının bulunmadığı yönünde bkz.: Şakir Berki, Medenî Hukuk: Umumi Esaslar Şahıs ve Aile Hukuku, Ankara 1961, s. 188.

"Velâyet hakkı kendisine verilen taraf çocuğu için nafaka istemediğini açıkça beyan etmiş ise, iştirak nafakasına karar verilemez" ifadesini kullanmıştır: Ruhi/Ruhi, s. 72.

"... Velayet düzenlemeleri ve bunun tabii sonucu olan iştirak nafakası istemlerinde amaç küçüğün menfaatinin korunması olduğundan "açıkça nafaka istemiyorum" şeklinde bir beyanın varlığı dışında hakim kendiliğinden iştirak nafakasına hükmetmesi gerekir...": Yargıtay HGK., E. 2017/2-2444, K. 2019/51, T. 31.01.2019, Kazancı (Erişim Tarihi: 04.03.2022).

⁶⁸ Yargıtay 2. HD., E. 2004/14860, K. 2005/176, T. 10.01.2005: Bahattin Aras, Boşanma Davalarının Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, Ankara 2007, s. 342'den naklen.

⁶⁹ Yargıtay 3. HD., E. 2010/9685, K. 2010/13957, T. 13.09.2010: Kazancı (Erişim Tarihi: 31.12.2023).

⁷⁰ Yargıtay 3. HD., E. 2012/10922, K. 2012/15884, T. 25.06.2012: Ali İhsan Özüğür, Nafaka Hukuku, 5. B., Ankara 2014, s. 299'dan naklen.

⁷¹ Yargıtay 3. HD., E. 2011/9705, K. 2011/16085, T. 20.10.2011: Özüğür, s. 309, 310'dan naklen; Öztan, Aile Hukuku, s. 759, 796; Berki, s. 188. Bkz. dn. 37.

Yargıtay HGK., E. 2013/3-386, K. 2013/306, T. 06.03.2013 kararında, *"... tarafların boşanma sırasında nihai olarak anlaştıklarını bildirdikleri ve nafaka isteğinden feragat edildiği, davacının bu beyanında açıkça yoksulluk nafakasından söz edilmemiş ise de kendisini bağlayacağı, anlaşmalı boşanmanın kesinleşmesi ile istenebilecek tek nafakanın çocuklar için iştirak nafakası olduğu, somit olayda, davacının boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünden bahisle nafaka isteyemeyeceği..."* hususundan söz etmiştir: "Gönderen: Av. Talih UYAR (e.uyar.com)" İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2013, C. 87, S. 6, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/YayinDetay.aspx?ID=414&desc=Cilt:87->

Uygulamada, karşı tarafı anlaşmalı boşanmaya ikna etmek için biraz hileli bir yöntem olarak iştirak nafakası istenmediğine ilişkin beyanlarda bulunduğu durumlara rastlanmaktadır. Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta da, dilekçede veya yargılama esnasında “*nafaka istemiyorum*” şeklinde beyanda bulunmanın, yoksulluk nafakasından feragat niteliğinde olduğudur.⁷²

Velâyet kendisine bırakılmayan tarafın çocukla kuracağı kişisel ilişki, çocuğun özellikle sağlığı, eğitimi ile ahlâk yönünden yararı dikkate alınarak düzenlenir. Söz konusu tarafın da çocuğun bakımı ve eğitimi için yapılması gereken harcamalara “*gücü oranında*” katılma yükümlülüğü bulunmaktadır (Türk Medeni Kanunu m.182/3).

Her iki taraf nafaka gerektirmeyecek kadar malî yönden güçlü iseler de, velâyet kendisine verilmeyen ana ya da babanın da çocuğunun bakımına, malî kaynakları ile çalışma gücü oranında iştirak etmesi gerekir.⁷³

Yargıtay, çalışabilecek durumda olmadığı hekim raporuyla saptanan ve hiç geliri olmayan tarafın iştirak nafakası ödemekle yükümlü tutulamayacağı görüşündedir.⁷⁴

Çocuk gelir elde ediyorsa ve bu gelir kendi gereksinimleri için yeterli olacaksa iştirak nafakasına hükmedilmez.⁷⁵ Çocuğun geliri, Türk Medeni Kanunu m.330/1,c.2'ye göre, nafaka miktarının belirlenmesinde dikkate alınır.

Küçüğe fiilen bakmakta olan ana ya da baba, diğer ebeveyne karşı çocuk adına nafaka dâvası açabilecektir. Küçük, temyiz kudretine sahip değilse atanacak kayyım veya vasi; sahipse bizzat kendisi anılan dâvayı açabilir (Türk Medeni Kanunu m.329).

Say%C4%B1:2013/6 (Erişim Tarihi: 09.04.2024), s. 382.

Velâyetin kamu düzenine ilişkin olması ile ilgili olarak Şimşek'in bir olay üzerinden yaptığı değerlendirmeye yer vermek gerekirse: “... *Boşanma davası sonucu velayet babaya verildi. Ancak fiilen çocuk annenin yanında. Anne çocuğun velayetini almak istemiyor. Babanın sosyal güvenlik haklarından yararlanması devam etsin diye. Ancak fiilen kendisi baktığı için çocuk için nafaka isteyebilir mi? İsteyebilir. Yalnız burada bu hususu açıkça belirtip kanıtlaması gerekecek. Buradaki tehlike velayet davalarının kamu düzeni ile ilgili olması nedeni ile, hakim bu olayı velayet hakkının iyi kullanılmaması şeklinde yorumlayıp, velayetin değiştirilmesine de hükmedebilir (...)* Hakim bunu inceleyecek ve çocuğun menfaatine, annenin yanında kalması ancak babanın nafaka ödemesi şeklinde ise hükmedebilir, engel bir durum yok.”: Mustafa Şimşek, “Soybağı: Tanıma ve Babalık, Evlat Edinme”, Velayet, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinliği: Yeni Medeni Yasanın Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler ve Uygulaması (6-7 Mart 2003), s. 130-177, Türkiye Barolar Birliği, Ankara 2003, <http://tbbayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/ymy-2003-404.pdf> (Erişim Tarihi: 14.12.2015), s. 174.

⁷² Karakaya, s. 153 vd.

⁷³ Mehmet Hamzaçebi, “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası (Düzenleniş Biçimi, Mukayesesi, Uygulamadaki Yeri ve Değeri)”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2002, C. 10, S. 3-4, s. 23-48, s. 38.

⁷⁴ Yargıtay “2. HD. 27.2.1995, 1604/2406 (karar yayımlanmamıştır)”: Akıntürk/Ateş, s. 316 vd.'dan naklen.

⁷⁵ Öztan, Aile Hukuku, s. 759; Ruhi/Ruhi, s. 72.

İştirak nafakası, boşanma dâvası kapsamında, boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten; boşanma dâvası dışında, sonradan istemde bulunulması durumunda ise dâvanın açıldığı tarihten itibaren başlar.⁷⁶

İştirak nafakası erginliğe dek devam eder; çocuğun ergin olmasıyla kural olarak son bulur. Buna karşın Türk Medeni Kanunu m.328/2 uyarınca, “Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler.” Eğitimi devam eden ergin çocuğa ana babasının bakma yükümlülüğünün devamı için, çocuğun, eğitimine erginliğinden önce başlamış olması yönünde bir şart aranmaz.⁷⁷ Nafaka yükümlülüğünün süresi tespit edilirken eğitimin makûl bir süre içinde bitirilmesi esas alınır.⁷⁸ Eğitime geçici olarak ara vermek ya da eğitimin kısa süreli kesintilere uğraması nafaka yükümlülüğünü sonlandırmaz.⁷⁹

Tartışmalı olan husus, eğitimi devam eden ergin çocuk için ödenecek nafakanın iştirak nafakası mı, yardım nafakası mı olduğudur.⁸⁰ Bir görüşe göre; çocuğun ergin olması sonrasında bakılma ihtiyacı olacaksa, örneğin eğitimi devam ediyor, istemde bulunduğu takdirde hükmedilecek nafaka yardım nafakasıdır.⁸¹ Diğer bir görüşe göre ise, Türk Medeni Kanunu m.328 dikkate alındığında eğitime devam eden ergin çocuğa ödenen nafaka iştirak nafakasıdır.⁸²

⁷⁶ Özüğür, s.437; Sırma, s. 42 vd. İştirak nafakasının dâva tarihi itibariyle başlayacağına dair bkz.: Öztan, Aile Hukuku, s. 760.

⁷⁷ Ahmet Türkmen, “Eğitim Nafakası (TMK m.328/II)”, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Y. 2013, C. 8, S. Özel, s. 2707-2764, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179498> (Erişim Tarihi: 09.04.2024), s. 2740.

⁷⁸ Hausheer Heinz/Verde Michel: Mündigenunterhalt, in: Jusletter 15. Februar 2010., s. 8 (Türkmen, s. 2740’tan naklen). Benzer yönde: Fezyioğlu, s. 390.

⁷⁹ Cyril Hegnauer: Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Band II: Das Familienrecht. 2. Abteilung: Die Verwandtschaft. 2. Teilband: Die Wirkung des Kindesverhältnisses. 1. Unterteilband: Die Gemeinschaft der Eltern und Kinder Kommentar zu Art. 270-295 ZGB, Bern 1997, Art. 277 N 84 (Türkmen, s. 2741’den naklen).

⁸⁰ Fezyioğlu’na göre, eğitime devam eden çocuk ergin olduğunda yükseköğreniminin normal süresi için iştirak nafakasının devamını isteyebilir ya da Türk Medeni Kanunu hükümlerine uygun şekilde yardım nafakası alabilir: Fezyioğlu, s. 390.

⁸¹ Mahmut Kamacı, “Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Nafaka ve Bu Konudaki Türkiye’nin Katıldığı Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri”, Yargıtay Dergisi Ekim 1998, s. 508-539, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/journalContent/73> (Erişim Tarihi: 02.01.2024), s. 511. Benzer yönde: Ceylan, (Erişim Tarihi: 13.04.2024), s. 310.

Tekinay da öğrenimine devam eden ergin çocuğun artık iştirak nafakası değil yardım nafakası isteyebileceği görüşündedir: Tekinay, s. 280 vd., dn. 55.

Ergin ancak engelli ve çalışamayacak durumda olan çocuğa da iştirak nafakası değil yardım nafakası ödenir (Nihat Yavuz, Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, Ankara 2008, s. 441; Öztan, Aile Hukuku, s. 797). Zira, TMK m.364/1 uyarınca, “herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür”.

⁸² Akıntürk/Ateş, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun “13.3.1963, 2-99/21” sayılı kararını ve Türk Medeni Kanunu m.328’i dayanak göstererek ergin olsa da çocuğun, ailesinin sosyal durumu nedeniyle okula gitmesi gerektiği takdirde iştirak nafakasının devam edeceğini ifade etmiştir: Akıntürk/Ateş, s. 317.

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin, Türk Borçlar Kanunu m.328/2 hükmüne ve iştirak nafakası uygulamasına ilişkin olarak verdiği bir kararda⁸³ belirttiği gibi, "MK.nun 328/2. maddesi gereğince; çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve babanın eğitim sonuna kadar çocuğa bakma görevi için yapılacak ödemeye veya MK.nun 364. maddesinde öngörülen yardım nafakasına hükmedilmeden sona eren iştirak nafakasının yorum yoluyla sürdürülmesi mümkün değildir". Yargıtay'ın bu kararı doktrinde; iştirak, eğitim ve yardım nafakasının farklı türler olduğu yönünde yorumlanmıştır.⁸⁴ Değerlendirmemize göre, eğitim nafakası olarak adlandırılabilir ayrı bir nafaka türü yoktur. Ergin olmayan çocuğun eğitim masrafları iştirak nafakası kapsamındadır. Ergin çocuğun eğitim masrafları ise yardım nafakası kapsamındadır; çünkü örgün eğitimine devam ederken, eğitimi nedeniyle eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği saatler içerisinde fiilen başka bir iş yerinde bulunamayabilecektir ve kendisine yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşebilecektir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi vermiş olduğu bir kararda⁸⁵ açık öğretim kurumunda okumayı, yasal bir engel olarak değerlendirmemiştir. O hâlde eğitimi nedeniyle ergin çocuğa nafaka verilmesinin koşulu; eğitiminin, çalışmasına engel teşkil etmesi, bunun sonucunda da kendisine yardım edilmemesi hâlinde yoksulluğa düşecek olmasıdır.

IV. İŞTİRAK NAFKASINA İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLARIN ARABULUCULUĞA ELVERİŞLİ OLUP OLMADIGININ İRDELENMESİ

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ("Arabuluculuk Kanunu"),⁸⁶ "yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde uygulanır." (Arabuluculuk Kanunu m.1/2,c.1).

Arabuluculuk Kanunu m.2/1-(b)'de "Arabuluculuk: Sistemik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren"

⁸³ Yargıtay 12. HD., E. 2005/12338, K. 2005/16008, T. 18.07.2005, Yargıtay - Karar Arama (Erişim Tarihi: 18.09.2022).

⁸⁴ Türkmen, s. 2755. *Sonat* da, ergin çocuğa ödenecek eğitim nafakasının yardım nafakası değil bakım nafakası türünden olduğu sonucuna varmıştır: *Sonat*, (Erişim Tarihi: 13.04.2024), s. 284, 285.

⁸⁵ Yargıtay 2. HD., E. 1986/6110, K. 1986/6293, T. 23.06.1986: "... Davacı, Açık (Yaygın) Öğretim Kurumu'nda okumakta bulunduğu göre, eğitim sebebi ile çalışmamak gibi kanunî bir engelden de söz edilemez. O halde davanın reddi gerekirken, bu yön gözetilmeden nafakaya hükmedilmesi usûl ve kanuna aykırıdır...": Yargıtay Kararları Dergisi, Ocak 1987, C. XIII., S. 1., <http://www.yargitay.gov.tr/belgeler/site/dergi/Ocak1987/Ocak1987/assets/basic-html/page34.html> (Erişim Tarihi: 14.12.2015), s. 34.

⁸⁶ No. 6325, RG 22.06.2012, S. 28331.

ren, tarafların çözüm üretemediklerinin ortaya çıkması hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi...” olarak tanımlanmıştır.

Arabuluculuk Kanunu hükümleri incelendiğinde, aile uyuşmazlıkları içerisinde “tarafların serbestçe tasarruf edebilecekleri” konulardan kaynaklanan meseleler için alternatif çözüm yolu olarak arabuluculuğa başvurulabilmesinin önünde bir engel görünmemektedir. İştirak nafakasının arabuluculuğa elverişli olup olmadığı hususu ise doktrinde tartışmalıdır.

Özbek’e göre,⁸⁷ tazminat miktarı, nafaka miktarı, velâyet gibi boşanmanın fer’î sonuçları dâva sırasında aile arabuluculuğu ile çözüme kavuşturulabilir. Hâkim, tutanağı Türk Medeni Kanunu’na göre ve kamu düzeni açısından inceler. İki aşamalı arabuluculuk söz konusudur. Bunlardan ilki boşanmaktan vazgeçirme; ikincisi ise, taraflar boşanmak konusunda kararlı oldukları takdirde dâvanın anlaşmalı boşanmaya çevrilerek sürdürülmesine ilişkindir.

Dedeâğaç ise,⁸⁸ Aile Hukuku’na dair uzlaşmaya; nafakanın, çocuğun velâyetinin, çocuk ile şahsî temasın, bunların kamu düzenine ilişkin olmaları sebebiyle dâhil edilemeyeceği kanaatinde dir.

Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı’nın bir yayınında Özdoğan,⁸⁹ boşanma dâvasından bağımsız açılan iştirak nafakası dâvalarının, boşanmanın kesinleşmesinden sonra yine bağımsız şekilde açılan iştirak nafakasının miktarına dair dâvaların, söz konusu nafakanın kaldırılmasına ilişkin dâvaların arabuluculuğa elverişli olduğunu belirtmiştir.

⁸⁷ Mustafa Özbek, “Avukatlıkta Arabuluculuk”, Hukuk Merceği 12: Konferanslar ve Paneller 25 Nisan 2008 - 24 Temmuz 2008, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2010, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/1940-2010/Kitaplar/pdf/h/hm12.pdf> (Erişim Tarihi: 16.12.2015), <https://ankarabarusu.org.tr/serve/file/6b95a8ba-80d8-11eb-9d0c-10050145887d/hm12.pdf> (Erişim Tarihi: 24.09.2022), s. 262.

⁸⁸ Ender Dedeâğaç, “Avukatlıkta Arabuluculuk”, Hukuk Merceği 12: Konferanslar ve Paneller 25 Nisan 2008 - 24 Temmuz 2008, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2010, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/1940-2010/Kitaplar/pdf/h/hm12.pdf> (Erişim-Tarihi: 16.12.2015), <https://ankarabarusu.org.tr/serve/file/6b95a8ba-80d8-11eb-9d0c-10050145887d/hm12.pdf> (Erişim Tarihi: 24.09.2022), s. 263. Benzer yönde: Mustafa Çalışkan, “Anlaşmalı Boşanmada Arabuluculuk”, Arabuluculuk Yıllığı 2020 (Editörler: Begüm Kocamaz-Baybüke Kurtuluş), s. 57-81, Ankara 2020, s. 75; Gonca Gülfem Bozdağ, “Arabuluculuk ve Arabuluculuğun Ebeveynler Arasındaki Uluslararası İhtilaflarda Uygulanabilirliği”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. XX, S. 1, s. 101-136, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789007> (Erişim-Tarihi: 21.03.2021), s. 104.

⁸⁹ Ayça Özdoğan, “Boşanmanın Yan Sonuçlarına Bağlı Taleplerde Arabuluculuk, Aile ve Miras Hukukunda Uzman Arabuluculuk”, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1832021210317Aile_ve_Miras.pdf (Erişim-Tarihi: 25.09.2022), Ankara 2020, s. 104 vd.

Arabuluculuk Kanunu m.18/3'e ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği ("Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği") m.21/5'e göre, arabuluculuğa elverişli olan Aile Hukuku ile ilgili uyuşmazlıklarda anlaşma sağlanmışsa, anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesine dair inceleme duruşmalı olarak gerçekleştirilir. Buna karşın Arabuluculuk Kanunu m.18/4 ve Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği m.21/6; kanun koyucunun icra edilebilirlik şerhi alınma zorunluluğu öngördüğü durumlar dışında tarafların, avukatlarının ve arabulucunun birlikte imzaladıkları anlaşma belgesinin ilam vasfında kabulünde bu şerhin mevcudiyetini aramamıştır. Türk Medeni Kanunu'nun "*Boşanmada yargılama usulü*" başlığını taşıyan 184. maddesinde (f.1,b.5), boşanmanın fer'î sonuçlarına ilişkin anlaşmaların geçerliliğinin hâkimin onayına bağlanmış olduğu düzenlenmişse de çalışmamızın konusu, iştirak nafakasının anlaşmalı boşanma dâvasından sonra istenmesine ilişkindir. Boşanma dolayısıyla ancak boşanma dâvasından sonra açılan dâvalar açısından Türk Medeni Kanunu m.184'ün uygulanmayacağı görüşüne⁹⁰ istinaden Aile Hukuku arabuluculuğu konusunda düzenleme yapılması,⁹¹ tereddütlü noktaların netleşmesi açısından fayda sağlayacaktır. İştirak nafakasının arabuluculuğa elverişli olduğu yönünde çıkarımda bulunmak mevcut düzenlemelerin bir kısmı ile örtüşmemekte bir kısmını ise işlevsiz hâle getirmektedir. Örneğin Arabuluculuk Kanunu m.18/5, "*Arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılması hâlinde, üzerinde anlaşılan hususlar hakkında taraflarca dava açılmaz.*" düzenlemesi, iştirak nafakasının kamu düzeninden olma mahiyetiyle çelişmektedir.

2 Mart 2021 tarihinde açıklanan insan hakları eylem planında boşanma sürecinde çocukların örselenmelerini önlemeye yönelik tedbirler öngörüldüğü görülmektedir. Plan'da uluslararası sözleşmelerin dikkate alınacağı, aile uyuşmazlıklarında arabuluculuk sisteminin mahkeme temelinde oluşturulacağı ifade edilmiştir.⁹²

⁹⁰ Alper Uyumaz/Kemal Erdoğan, "Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2015, C. 17, S. 1, s. 119-169, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/753664> (Erişim Tarihi: 20.03.2021), s. 152, dn. 97.

⁹¹ Özlem Acar Ünal, "Benimle Boşanır Mısın?!: Boşanmanın Hukuki Sonuçları Bakımından Arabuluculuğun Uygulanabilirliği", A. Yeşilirmak, Y. Bozkurt Gümrükçüoğlu, G. A. Yakacak ve Ö. F. Kafalı (Ed.): Arabuluculuğun Geleceği Sempozyumu: Bildiri Tam Metin Kitabı 14 Kasım 2020, İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, s. 285-307, <https://openaccess.ihu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12154/1545/Acar%2C%20Ö.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 14.01.2022), s. 303. İştirak nafakasının arabuluculuk kapsamına girebilmesi için yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır: Bkz.: Çalışkan, s. 75.

⁹² T.C. Adalet Bakanlığı, Hedef 3.5 Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarının Etkinliğinin Artırılması ve Yaygınlaştırılması, Faaliyet (i), İnsan Hakları Eylem Planı, Mart 2021, <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/1/dosya/insan-haklari-ep02-03-202115-14.pdf> (Erişim Tarihi: 19.03.2021), s. 47.

SONUÇ

İştirak nafakası, velâyetin fiilî olarak kullanılmasına bağlıdır. Bu nafakaya ilişkin olarak hâkim, çocuğun gereksinimlerini dikkate alır; mümkünse çocuğu da dinler ve taleple bağlı olmaksızın kararını verir. Hâkim, çocuğu ana babasına karşı da korur. İştirak nafakasına hükmedilmesi için boşanma dâvasının açıldığı tarihte ya da dâva devam ederken çocuğun ergin olmaması gerekir. Çocuğun ergin olma tarihinde kural olarak iştirak nafakası kendiliğinden son bulur. Çocuk ergin olmasından sonra da bakılmaya muhtaçsa, örneğin örgün eğitime devam ediyorsa, istemde bulunduğu takdirde *yardım nafakası*na hükmedilebilecektir.

Ana babanın, çocuğun bakım ve eğitim giderlerini nasıl paylaşacaklarına dair belirlemede bulunulurken, ihtiyaç kalemlerinin paylaşımı şeklinde değil, uygulanmasında sorun çıkmaması adına parasal olarak yapılmasında fayda vardır. Belirlenen oran, nafaka yükümlüsünün fakirleşmesine, karşı tarafın ise zenginleşmesine sebebiyet verecek kadar yüksekse Türk Medeni Kanunu m.4 gereği hâkim takdir yetkisini hakkaniyete uygun olarak kullanmalıdır. Yargıtay'ın önüne gelen bir olayda hâkimin takdiri, yıllık artışın ÜFE-TEFE'ye göre belirlenmesi yönünde olmuştur.

Anlaşmalı boşanma; eşlerin, boşanmanın finansal neticeleri ile çocukların durumu konularında mutabık kalmaları ya da aralarındaki bu anlaşmayı hâkimin değiştirmesi durumunda değişikliği uygun bulmaları koşuluyla en az bir yıl sürmüş olan evliliklerini mahkeme kararı ile sona erdirmeleridir. Anlaşmalı boşanmak üzere mahkemeye başvuran taraflar, iştirak nafakası ile ilgili bir anlaşma yapmamışlarsa hâkim uygun bir miktar nafaka takdir etmelidir. Velâyet hakkı kendisine verilen taraf, çocuğu için nafaka istemediğini "açıkça" ifade etmişse nafakaya hükmedilmeyebilecektir. Ancak, tarafların iradelerini hâkim huzurunda iştirak nafakası takdir edilmemesi yönünde açıklamaları durumunda dahi boşanmaya ilişkin kararın kesinleşmesinin ardından, çocuğun velâyeti kendisine bırakılan tarafça, sonradan iştirak nafakası isteminde bulunulması mümkündür. Uygulamada, normal şartlarda iştirak nafakası için istemde bulunulan miktardan daha fazlasına hükmedilmemektedir. Tarafımızca da; normal koşullarda, istenen miktardan fazlasına hükmedilmemesi gerektiği ancak hâkimin, istenen miktarın çocuğun menfaati için yeterli olmadığı kanaatine varması durumunda fazlasına hükmedebileceği düşünülmektedir.

Küçüğe fiilen bakmakta olan ana ya da baba, diğer ebeveyne karşı çocuk adına nafaka dâvası açabilecektir. Küçük, ayırtım gücüne sahip değilse atanacak kayyım veya vasi; sahipse bizzat kendisi anılan dâvayı açabilir (Türk Medeni Kanunu m.329).

İştirak nafakası, boşanma dâvası kapsamında, boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten; boşanma dâvası dışında, sonradan istemde bulunulması durumunda ise dâvanın açıldığı tarihten itibaren başlar.

İştirak nafakasının arabuluculuğa elverişli olup olmadığı tartışmalıdır. Arabuluculuk Kanunu m.18/3'e ve Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği m.21/5'e göre, arabuluculuğa uygun olan Aile Hukuku ile ilgili uyuşmazlıklarda anlaşma sağlanmışsa, anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesine dair inceleme duruşmalı olarak gerçekleştirilir. Buna karşın Arabuluculuk Kanunu m.18/4 ve Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği m.21/6; kanun koyucunun icra edilebilirlik şerhi alınma zorunluluğu öngördüğü durumlar dışında tarafların, avukatlarının ve arabulucunun beraber imzaladıkları anlaşma belgesinin ilam vafında kabulünde bu şerhin mevcudiyetini aramamıştır. Türk Medeni Kanunu'nun "*Boşanmada yargılama usulü*" başlığını taşıyan 184. maddesinde (f.1,b.5), boşanmanın fer'i neticeleri ile ilgili anlaşmaların geçerliliğinin hâkimin onayına bağlanmış olduğu düzenlenmişse de çalışmamızın konusu, iştirak nafakasının anlaşmalı boşanma dâvasından sonra istenmesine ilişkindir. Boşanma dolayısıyla ancak boşanma dâvasından sonra açılan dâvalar açısından Türk Medeni Kanunu m.184'ün uygulanmayacağı görüşüne istinaden Aile Hukuku arabuluculuğuna ilişkin düzenleme yapılması, tereddütlü hususların netleşmesi açısından fayda sağlayacaktır. İştirak nafakasının arabuluculuğa elverişli olduğu yönünde çıkarımda bulunmak mevcut düzenlemelerin bir kısmı ile örtüşmemekte bir kısmını ise işlevsiz hâle getirmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar Ünal, “Özlem, Benimle Boşanır Mısın?!: Boşanmanın Hukuki Sonuçları Bakımından Arabuluculuğun Uygulanabilirliği”, A. Yeşilirmak, Y. Bozkurt Gümrükçüoğlu, G. A. Yakacak ve Ö. F. Kafalı (Ed.): Arabuluculuğun Geleceği Sempozyumu: Bildiri Tam Metin Kitabı 14 Kasım 2020, İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, <https://openaccess.ihs.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12154/1545/Acar%2C%20Ö.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya, Türk Medenî Hukuku Aile Hukuku, 21. B, C. 2, İstanbul 2019.
- Akıntürk, Turgut, “Boşanmanın Hukukî Sonuçları”, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975, C. II, s. 175-204, Boşanma Hukuku Haftası, Ankara 1977, <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/385.pdf>.
- Aras, Bahattin, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.
- Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası Emel, Medenî Usul Hukuku, Güncellenmiş 8. Baskı, Ankara 2022.
- Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin, Medenî Usûl Hukuku, B. 5, Ankara 2022.
- Basım, Aybüke, “Anlaşmalı Boşanma Bir Çekişmesiz Yargı İşidir?”, Adalet Dergisi, Y. 2022, S. 69, s. 513-554, <https://pdf.trdizin.gov.tr>.
- Berki, Şakir, Medenî Hukuk: Umumi Esaslar Şahıs ve Aile Hukuku, Ankara 1961.
- Bozdağ, Gonca Gülfem, “Arabuluculuk ve Arabuluculuğun Ebeveynler Arasındaki Uluslararası İhtilaflarda Uygulanabilirliği”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. XX, S. 1, s. 101-136, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789007>.
- Budak, Ali Cem, Türk Hukukunda Çekişmesiz Yargı, Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı IV, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 108, 1. B., s. 128-187, Ankara 2006, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/mu-2005-327.pdf>.
- Ceylan, Ebru, “İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2017, S. 133, s. 299-324, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-133-1702>.
- Çalışkan, Mustafa, “Anlaşmalı Boşanmada Arabuluculuk”, Arabuluculuk Yıllığı 2020 (Editörler: Begüm Kocamaz-Baybüke Kurtuluş), s. 57-81, Ankara 2020.
- Çetiner, Selma, “Velayet Müessesesinin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Niteliği”, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2017, C. 19, Özel Sayı, s. 25-46, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/2-SELMA-CETINER.pdf>.
- Dedağaç, Ender, “Avukatlıkta Arabuluculuk”, Hukuk Merceği 12: Konferanslar ve Paneller 25 Nisan 2008 - 24 Temmuz 2008, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2010, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/1940-2010/Kitaplar/pdf/h/hm12.pdf>, <https://ankarabarusu.org.tr/serve/file/6b95a8ba-80d8-11eb-9d0c-10050145887d/hm12.pdf>.

- Doğan, İzzet, “Anlaşmalı Boşanma”, İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2007, C. 81,-S. 5, s. 1933-1943, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/Yayinlar/Dergi/doc/ibd20075.pdf>.
- Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku C. III Aile Hukuku, 11. B., İstanbul 2016.
- Erdem, Mehmet/Makaracı Başak, Aslı, Aile Hukuku, 2. B, Ankara 2024.
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin, Aile Hukuku, 3. B, İstanbul 1986.
- Gençcan, Ömer Uğur, “HMK Sonrasında Velâyetin Değiştirilmesi Davalarında Yargıtay Uygulaması”, İzmir Barosu Dergisi, Ocak 2015, s. 143-180, <http://www.izmirbarosu.org.tr/IzmirBaro/pdf/yayinlar/2015-1.pdf>.
- Gençcan, Ömer Uğur, İstanbul Barosu Staj Eğitim Merkezi Cumartesi Forumları: Aile Mahkemelerinde 6100 Sayılı Yasa Uygulamaları, 1. B., İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2013, s. 15-34, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/Yayinlar/Kitaplar/doc/cmtfrmrejim.pdf> (Aile Mahkemeleri).
- Gençcan, Ömer Uğur, “Anlaşmalı Boşanma Davalarında “Anlaşma” Aldatmacası”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Mart-Nisan 2012, Y. 24, S. 99, s. 303-310, http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1163.pdf.
- Gençcan, Ömer Uğur, Aile Hukuku, Ankara 2011.
- Gençcan, Ömer Uğur, Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2010. (Tazminat ve Nafaka).
- Görgün, L. Şanal/Börü, Levent/Kodakoğlu, Mehmet, Medenî Usûl Hukuku, 10. B, Ankara 2021.
- Gülel, İlhan, “Tıbbi Müdahale Sözleşmesine Uygulanacak Hükümler”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 2, C. 1, S. 5 (20 Nisan 2011), s. 585-644, <https://pdf.trdizin.gov.tr>.
- Gürsoy, Kemal Tahir, “Eşlerin Anlaşması Suretiyle Boşanma”, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975, C. 2, Boşanma Hukuku Haftası, Ankara 1977, s. 127-163, <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/10324/ellinci%20y%C4%B1%20arma%C4%9Fan%C4%B1%202.cilt.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Hukuki Müzakere Toplantıları 06-09 HAZİRAN 2013 - İSTANBUL, s. 1-8, <http://hmt.hsyk.gov.tr/konular/adli-yargi/ozel-hukuk/7-aile-hukuku/2.pdf>.
- Hamzaçebi, Mehmet, “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası (Düzenleniş Biçimi, Mukayesesi, Uygulamadaki Yeri ve Değeri)”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2002, C. 10, S. 3-4, s. 23-48.
- Hamzaçebi, Mehmet, “Boşanma Öncesi ve Sonrasında Nafaka”, Yargıtay Dergisi Temmuz 2000, s. 359-391, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/yd/temmuz2000.pdf>.

- Kaleli, Şakir, Nafaka Davaları, Yargıtay Dergisi Ocak Nisan 1978, s. 115-131, www.yargitaydergisi.gov.tr/journalContent/12.
- Kamacı, Mahmut, "Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Nafaka ve Bu Konudaki Türkiye'nin Katıldığı Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri", Yargıtay Dergisi Ekim 1998, s. 508-539.
- Karakaya, Ramazan, Aile Mahkemelerinde Güncel Sorunlar, Hukuk Merceği 12: Konferanslar ve Paneller 25 Nisan 2008 - 24 Temmuz 2008, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2010, <https://ankarabarusu.org.tr/serve/file/6b95a8ba-80d8-11eb-9d0c-10050145887d/hm12.pdf>.
- Kılıçoğlu, Ahmet M., Aile Hukuku, 6. B., Ankara 2022.
- Köprülü, Bülent/Kaneti, Selim, Aile Hukuku, 2. B., İstanbul 1989.
- Köseoğlu, Bilâl/Kocaağa, Köksal, Aile Hukuku ve Uygulaması, 1. B., Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 163, Ankara 2009, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/ah-2009-203.pdf>.
- Özbek, Mustafa, "Avukatlıkta Arabuluculuk", Hukuk Merceği 12: Konferanslar ve Paneller 25 Nisan 2008 - 24 Temmuz 2008, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2010, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/1940-2010/Kitaplar/pdf/h/hm12.pdf>, <https://ankarabarusu.org.tr/serve/file/6b95a8ba-80d8-11eb-9d0c-10050145887d/hm12.pdf>.
- Özdemir, Nevzat, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/37849.pdf>, İstanbul 2003.
- Özdoğan, Ayça, Boşanmanın Yan Sonuçlarına Bağlı Taleplerde Arabuluculuk, Aile ve Miras Hukukunda Uzman Arabuluculuk, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1832021210317Aile_ve_Miras.pdf, Ankara 2020.
- Öztan, Bilge, Aile Hukuku, 6. B., Ankara 2015.
- Öztan, Bilge, Medenî Hukuk'un Temel Kavramları, 39. B., Ankara 2014.
- Özguşur, Ali İhsan, Nafaka Hukuku, 5. B., Ankara 2014.
- Pekcantez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet, Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, 9. B., İstanbul 2021.
- Ruhi, Canan/Ruhi, Ahmet Cemal, Nafaka Hukuku, 4. B., Ankara 2021.
- Seçer, Öz, "Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. 7, S. 2, s. 259-286, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/417812>.
- Sırma, Özgecan, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, 1. B., İstanbul 2022.
- Sonat, K. Ali, "Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi - Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 1, s. 235-291, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/793377>.

- Şimşek, Mustafa, Soybağı: Tanıma ve Babalık, Evlat Edinme, Velayet, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinliği: Yeni Medeni Yasanın Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler ve Uygulaması (6-7 Mart 2003), s. 130-177, Türkiye Barolar Birliği, Ankara 2003, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/ymy-2003-404.pdf>.
- T.C. Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Eylem Planı, Mart 2021, <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/1/dosya/insan-haklari-ep02-03-202115-14.pdf>.
- Tekin, Helin Neval, Anlaşmalı Boşanma, 1. B., Ankara 2019.
- Tekinay, Selâhattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, 7. B., İstanbul 1990.
- Tutumlu, Mehmet Akif, Boşanma Yargılaması Hukuku, 2. B., C. II, Ankara 2009.
- Türkmen, Ahmet, "Eğitim Nafakası (TMK m.328/II)", Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Y. 2013, C. 8, S. Özel, s. 2707-2764, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179498>.
- Uyar, Talih, Yargıtay HGK., E. 2013/3-386, K. 2013/306, T. 06.03.2013 Sayılı Karar, İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2013, C. 87, S. 6, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/YayinDetay.aspx?ID=414&desc=Cilt:87-Say%C4%B1:2013/6>.
- Uyumaz, Alper/Erdoğan, Kemal, "Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2015, C. 17, S. 1, s. 119-169, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/753664>.
- Yavuz, Nihat, Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, Ankara 2008.
- Yıldırım, Kamil, "Alman Hukukunda Çekişmesiz Yargı", Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı IV, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 108, 1. B., s. 18-48, Ankara 2006, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/ımu-2005-327.pdf>.
- Zevkliler Aydın/Acabey M. Beşir/Gökyayla K. Emre, Zevkliler Medeni Hukuk: Giriş, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 5. B, Ankara 1997.

Elektronik Kaynaklar

- <https://adb.adalet.gov.tr>.
- <http://www.ankarabarusu.org.tr>.
- <https://dergipark.org.tr>.
- <https://dspace.ankara.edu.tr>.
- <https://hukuk.deu.edu.tr>.
- <http://hmt.hsyk.gov.tr>.
- <http://www.istanbulbarosu.org.tr>.
- <http://www.izmirbarosu.org.tr>.
- <https://karararama.yargitay.gov.tr> ("Yargıtay - Karar Arama").
- <https://kazanci.com.tr> ("Kazancı").
- <http://kitaplar.ankara.edu.tr>.

<http://nek.istanbul.edu.tr>.

<https://openaccess.ihtu.edu.tr>.

<https://pdf.trdizin.gov.tr/>.

<http://portal.ubap.org.tr>.

<https://rayp.adalet.gov.tr>.

<http://www.resmigazete.gov.tr>.

<http://www.taa.gov.tr>.

<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr>.

<https://www.tbmm.gov.tr>.

<http://www.yargitay.gov.tr/>.

<http://www.yargitaydergisi.gov.tr>.